

Ankara Radyosu

İnsan dehasının yaptığı buluşlar arasında, insanlığa en faydalı olanlardan birisi de hiç şüphesiz ki radyodur. Radyonun bulunuşu, birçok keşfin olduğu gibi, bir tesadüf veya yalnız bir kişinin eseri olmamış, uzun yıllar süregelen, pek çok bilim adamının çalışmaları sonucunda ortaya çıkmıştır. İnsan sesinin elektromanyetik dalgalar aracılığıyla, bir yerden bir başka yere iletilmesi, iletişim alanında olduğu kadar insanlık tarihinde de önemli bir aşamayı simgelemektedir. Radyo her toplumda, o toplumun yapısal özelliklerine göre bir işlerlik kazanmıştır. Başka ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de radyo yayınlarını ilk gerçekleştirenler amatörler olmuştur. Kurtuluş Savaşı sırasında hızlı ve sürekli haberleşme ihtiyacının elzem olduğu anlaşılınca, bu boşluk telsiz telgrafla doldurulmaya çalışılmıştır. Bunun sonucu olarak da, radyonun Türkiye’ye girişi aslında telsiz telgraf türevi biçiminde olmuştur. 1927 yılında o zamanki PTT idaresi tarafından Ankara ve İstanbul’da kurulan telsiz istasyonları, radyo yayını da yapabilecek nitelikte düzenlenmiş ve radyo yayını hizmetini sağlamıştır. İlk deneme yayınlarının ardından “Radyo Yayın Servisi”nin işletmesi Türk Telsiz Telefon Anonim Şirketine (TTTAŞ) verilmiştir. TTTAŞ Ankara Telsiz Telgraf İstasyonunu 1927 yılının Haziran ayında yayın yapabilecek duruma getirmiş, hatta Mustafa Kemal’in CHP Kurultayında yapacağı konuşmayı da naklen yayımlamayı planlamıştı. Ancak Atatürk’ün, konuşmasının yayın hakkını “Tayyare Cemiyeti”ne vermesi üzerine bu proje gerçekleşemedi. 18 Kasım 1927’de düzenlenen bir törenle Ankara vericisi resmen hizmete girdi. Ankara Radyosunun ilk stüdyosu ise, Ulus’taki postanenin bir odasında kuruldu. Stüdyo, 1929 yılında Gümrük ve Tekel Bakanlığının yanındaki “Riyaset-i Cumhur Mızıkâ Dairesi”ne taşındı. 1932 yılında Konservatuvar yakınındaki bir bağ evinde, küçük birtakım düzenlemeler yapılarak stüdyo buraya taşındı. Kısa bir süre sonra da “Musiki Muallim Mektebi” yanındaki küçük bir daireye, buradan Ankara Palas’ın alt katında bir odaya, sonra da Yenişehir’de Sağlık Bakanlığının yanında bir eve nakledildi. Ankara Radyosu stüdyosunun, yaklaşık dokuz yılda altı kez yer değiştirmesi, o dönemde radyo yayınlarının pek de düzenli olmadığını göstermektedir. TTTAŞ, radyo yayın hizmetlerini 18 Ağustos 1936 tarihine kadar yürüttü. Bu tarihte çıkarılan bir hükûmet kararnamesiyle bu hizmet, o zamanki adıyla Nafia Vekâletine bağlı PTT tarafından yürütülmeye başlandı. Radyo yayıncılığı resmen devlet tekeline geçmiş oldu. Tabii ki bu durum birtakım tartışmaları da beraberinde getirdi. Yayınların hükûmetin etkisinde kalacağı eleştirisiyle bu duruma karşı çıkanlar oldu. 1933 yılında Ankara’da yapımı düşünülen ama çeşitli sebeplerle gerçekleştirilemeyen modern radyo istasyonunun yapımı, Atatürk’ün talimatıyla yeniden gündeme geldi. Avrupa’nın en güçlü ve modern radyo istasyonu olarak tasarlanan bugünkü Ankara Radyosu’nun inşaatına 1937 yılında başlandı ve inşaat 1938 yılının Temmuz ayında bitirildi. Kabul muayenelerinin ardından Eylül ayında işletmeye kondu. Ancak birtakım gecikmeler sebebiyle resmî açılış 28 Ekim 1938 tarihinde gerçekleşti. Ankara Radyosunun verici istasyonu, o yıllarda şehir dışında bulunan Etimesgut nahiyesindeki bir tepe üzerine kuruldu. Verici istasyonun şehir merkezine uzak bir yerde kurulmasının sebebi, şehirdeki radyo alıcılarını, verici istasyon çevresinde meydana gelen manyetik alanın etkilerinden uzak tutmaktı. Kamuoyunun *Radyoevi* diye bildiği ve bu ismi benimsediği Ankara Radyosu stüdyoları da şehrin merkezî bir yerinde, Atatürk Bulvarı üzerinde inşa edildi. Radyo stüdyolarının en önemli özelliklerinden birisi, dışarıdan gelebilecek her türlü ses ve gürültüye karşı tecrit edilmiş olmasıdır. Bu sebeple Radyoevinin kurulmuş olduğu cadde dikkate alınarak idari bürolar ön tarafa, yayınla ilgili birim ve stüdyolar ise arka tarafa yerleştirilmiştir. Stüdyoların duvarları tuğladan, kalın olarak örülmüş, gerekli ses izolasyonu yapılmıştır. Ankara Radyosunda kullanım amaçlarına göre, ses bakımından en iyi sonuç elde edilebilecek şekilde akustik teçhizat ve tesisatla donatılmış, 5.000 metreküp hacminde 9 stüdyo vardır. Ankara Radyosunun yeni binasında yayınlarına başlaması, radyo yayıncılığı açısından önemli bir olaydı. Açılışın Cumhuriyet’in İlanı’nın 15. yılına rastlaması sebebiyle gazeteler bu açılışın, bu önemli güne yetiştirileceğini

yazdılar. Verilen haberlere göre, üç gün boyunca kesintisiz yayın yapılacaktı. Gerçekten de 120 kv gücündeki vericiden yapılan yayınlar milyonlarca dinleyiciye başarıyla ulaştı. Çok acıdır ki, Radyoevinin yapım emrini veren Atatürk, rahatsızlığı sebebiyle bu açılış törenine katılamadı. Bu törenden 13 gün sonra Ankara Radyosu, Atatürk'ün ölümünü şu cümlelerle duyuruyordu: *“Reisicumhur Atatürk'ün umumî hallerinde vahamet dün gece saat 24.00'te neşredilen tebliğden sonra her an artarak bu gün; 12 Teşrin 1938 Perşembe günü saat 9.00'u beş geçe Büyük Şefimiz derin koma içinde terk-i hayat etmişlerdir.”* Cumhuriyet'in İlanı ile birlikte çağdaşlaşma çalışmaları ve reformlar hız kazandı. Atatürk'ün işaret ettiği “muasır medeniyetler seviyesini aşma” yolunda her kuruluşa önemli görevler düşüyordu. Bu kuruluşların başında da Ankara Radyosu geliyordu. Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin, gerçekleştirdiği inkılapları hem yurt içinde, hem de yurt dışında bütün dünyaya duyurması, anlatması gerekiyordu. Bunun için de, Ankara Radyosu bünyesinde kısa dalga üzerinden deniz aşırı ülkelere 24 saat yayın yapması öngörülen verici istasyon 1948 yılı başlarında tamamlandı. Kısa Dalga Ankara Radyosu diye bilinen ve bugünkü “Türkiye'nin Sesi Radyosu”nun çekirdeği sayılan yayınlar 1950 yılından bugüne ülkemizin sesini bütün dünyaya duyurmaya devam etmektedir. Ankara Radyosu, Türk halkının yegâne haber, müzik ve eğlence kaynağı olma niteliğini uzun yıllar devam ettirdi. O yıllarda Türk halkının eğlenmekten çok öğrenmeye ihtiyacı vardı. Bu sebeple de eğitim ve kültür konularının işlendiği programlar ağırlıktaydı. Türk halkını her konuda aydınlatmayı kendine görev bilen Ankara Radyosu, sanatın hemen her dalının tanıtımında öncülük etti. Halkımız “Radyofonik Tiyatro” ile Ankara Radyosu vasıtasıyla tanıştı. Türk müziği alanında bir yayın kuruluşu olmasının ötesinde, tam anlamıyla bir okul, bir eğitim yuvası oldu. Türkiye'nin önde gelen, hatta efsane konumuna ulaşmış pek çok sanatçısı bu ocaktan yetişti denilebilir. Başlangıçta “Türk Müziği” adı altında değerlendirilen ve sonradan “Türk Sanat Müziği” ve “Türk Halk Müziği” diye adlandırılan müzik türleri, Ankara Radyosunun çalışmalarıyla gerçek kimliklerine kavuştu. Yurdun çeşitli yörelerinde, halkın bağrından kopup gelen binlerce türkünün varlığı biliniyordu. Bunların derlenmesi, notaya alınması, arşivlenmesi görevlerini de Ankara Radyosu üstlendi. Çalışmalar sonucunda halk müziğimiz kimlik ve kişilik kazandı ve bugünkü düzeyine ulaştı. Atatürk'ün özlemlerinden birisi de Türk halkına çok sesli müziğin tanıtılıp sevdirmesiydi. Bu konuda da öncülüğü yine Ankara Radyosu yaptı. Kurulduğu günden beri yaptığı çalışmalarla, hazırladığı programlarla, yetiştirdiği spikerlerle, ses ve saz sanatçılarıyla, program yapımcılarıyla Ankara Radyosu, bazılarının dediği gibi; “Türk halkı Cumhuriyet'le birlikte ne öğrendiyse Ankara Radyosundan öğrendi. Ta 1928'den bu yana âdeta bir halk üniversitesi. Bugünlerin Açık Öğretim Fakültesi.” değerlendirmesini hak etmektedir. Ankara Radyosunun başardığı pek çok hizmetin belki de en önemlisi Türkçemizin doğru ve en güzel biçimiyle kullanılması yönündeki öncülüğüdür. Ankara Radyosunun apayrı bir eğitim yuvası olduğunu, Türk halkına verdiklerini ünlü sanatçı Müzeyyen Senar, şu sözleriyle özetliyor: *“Ben 1932 yılında hocalarımdan ders alırken, zaten konservatuvar yoktu. Ama Ankara Radyosundaki eğitimim birkaç konservatuvar eğitimime bedeldi.”*

Fahri TAŞ

KAYNAKÇA

Cumhuriyetin Divası Müzeyyen Senar, Remzi Kitabevi, 2005.

ÇANKAYA, Özden, **Bir Kitle İletişim Kurumunun Tarihi-TRT-1927 / 2000**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2003.

KOCABAŞOĞLU, Uygur, **Şirket Telsizinden Devlet Radyosuna**, AÜSBF Yayını, Ankara 1980.

ÖZAKMAN, Turgut, **Radyo Notları**, TRT Basılı Yayınlar Müdürlüğü, Ankara 1969.

Radyolarımız-1950 (Hizmete Özel).

TAŞER, İbrahim Cengiz, **Radyonun Organizasyonu ve Özerkliği**, TRT Basılı Yayınlar Müdürlüğü, Ankara 1969.

YAZGAN, Teoman, **Önce Radyo Vardı**, Tekin Yayınevi, İstanbul 2006.

01/04/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ankara-radyosu/?pdf=3845> adresinden erişilmiştir